

Avaliku teabe seaduse § 32¹ muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus ja eelnõu eesmärk

1.1. Sisukokkuvõte

Avaliku teabe seaduse (edaspidi AvTS) § 32¹ muutmise seaduse eelnõuga täpsustatakse Eesti teabevärava definitsiooni ja sisu selle ajakohastamise eesmärgil. Lisaks sõnastatakse selgemalt õiguslik alus isikustatud teabe kuvamiseks Eesti teabeväravas. Selleks laiendatakse AvTS-i Eesti teabevärava volitusnormi üheselt mõistetavalt, andmaks õiguslik alus isikustatud teabe kuvamise süsteemi ja erinevate esitluskihtide reguleerimiseks Eesti teabeväravas. Selgem isikustatud teabe kuvamise süsteemi reguleerimine Eesti teabeväravas võimaldab luua õiguselgust, pakkuda ja arendada ka sündmusteenuseid ning see omakorda muudab otseste avalike e-teenuste kasutamise inimestele mugavamaks, kiiremaks ja kättesaadavamaks. Käesolev eelnõu ei loo õiguslikku alust e-teenuste proaktiivseks pakkumiseks.

Täiendus täidab kahte eesmärki:

- 1) rõhutada õiguslikult selgemalt Eesti teabevärava rolli ühtse kontaktpunktina, mis sätestati esimest korda ettevõtjakeskselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/123/EÜ ehk Euroopa Liidu teenuste direktiivi ülevõtmisega Eesti õigusesse. Ühtse kontaktpunkti eesmärk selle laiemas tähenduses on võimaldada suhelda riigiga n-ö ühe akna kaudu. Praegu valitsevas olukorras on Eesti teabevärav ühtne kontaktpunkt lisaks ettevõtjatele ka kodanike jaoks ehk kõigile on loodud võimalus n-ö ühe akna kaudu riigiga suhelda. See kätkeb muu hulgas nii päringute tegemist enda kohta riigi eri andmekogudest kui ka infoteenuste kasutamist. Lähtudes värskemast isikuandmete kaitse üldmääruse¹ (edaspidi IKÜM) tõlgendusest, soovitakse täiendusega luua selgem õiguslik alus isikustatud teabe töötlemiseks Riigi Infosüsteemi Ameti (edaspidi RIA) poolt;
- 2) selgema õigusliku aluse loomine on aluseks ka sündmusteenuste pakkumisele, mille sisuks on haldusorgani poolt inimese taotluse alusel läbiviidava haldusmenetluse seisu andmete edastamine RIA hallatavasse Eesti teabeväravasse inimesele kuvamiseks. Nii tekib inimesel võimalus mugavalt ühe keskse infokanali kaudu saada süstematiseeritud ülevaade oma taotlus(t)e menetlemise hetkeseisust. Jätkuvalt on inimesel võimalik saada menetluse seisu kohta teavet ka haldusorganilt endalt, ent taotluste paljususe korral on ühtsest kontaktpunktist teabe kättesaamine inimese jaoks lihtsam, mugavam ja aega säästvam.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi MKM) digiriigi arengu osakonna sündmusteenuste programmijuht Ingrid Kuusik (5550 2373, ingrid.kuusik@mkm.ee), sama osakonna IT õiguse nõunik Helena Lepper (5855 6265,

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2016. a kehtestatud isikuandmete kaitse üldmäärus ((EL) 2016/679, 27.04.2016).

helenalepper@mkm.ee) ja sama osakonna IT õiguse valdkonnajuht Stina Avvo (639 7659, stina.avvo@mkm.ee) ning Riigi Infosüsteemi Ameti õigusosakonna juhataja Silver Lusti (teenistusest lahkunud, juristid@ria.ee).

Eelnõu juriidilist kvaliteeti kontrollis MKM-i õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (ragnar.kass@mkm.ee).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@just.ee).

1.3. Märkused

MKM-i valitsemisalas on MKM-i põhimääruse² § 11 alusel digiarengu üleriigiline korraldamine, riigi infosüsteemi arendamise koordineerimine ja õigusaktide eelnõude väljatöötamine oma valitsemisalas.

Eelnõu väljatöötamisel arvestati asjakohases ulatuses MKM-i tellitud õigusanalüüsi „Avalike teenuste osutamise seotud valdkonnaülese õigusliku kontseptsiooni kujundamine“³ tulemusel valminud töös sisaldunud ettepanekutega.

Eelnõuga muudetakse AvTS-i 2023. aasta 1. mail jõustunud redaktsiooni (RT I, 07.03.2023, 11).

Mobiilirakenduse kontrollpäringu samastamise isikusamasuse tuvastamise vaatest on eelnõu seotud isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega⁴, mis on käesoleva eelnõu kirjutamise hetkel seaduseelnõuna Vabariigi Valitsuse menetluses.

Kaudselt on see seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega läbi andmesubjekti IKÜM-ist tulenevate õiguste efektiivsema täitmisega. Tegemist on eelnõuga valdkonnast, mis Riigikogu menetluses oleva Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (505 SE) eelnõu vastu võtmisel liigub Justiits- ja Digiministeeriumisse.

Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse 18. mai 2023. a korraldusega nr 131 „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023–2027“ kinnitamine“ kinnitatud „Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2023–2027“⁵ punktidega 3.2.11 ja 11.13, mille kohaselt koondatakse eesti.ee digivärvasse olulisemad avaliku sektori teenused ja teenustega seotud infot, luues proaktiivseid või sündmusteenuste põhiseid lahendusi.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu poolthääle enamust.

² Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi põhimäärus - RT I, 23.10.2021, 5.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123102021005>

³ Õigusanalüüs „Avalike teenuste osutamise seotud valdkonnaülese õigusliku kontseptsiooni kujundamine“.
Kättesaadav: <https://mkm.ee/sites/default/files/documents/2023-03/S%C3%BCndmusteenuste%20anal%C3%BC%C3%BCsi%20l%C3%B5ppraport.pdf>.

⁴ Isikut tõendavate dokumentide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus.
Kättesaadav: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/078b456e-2d57-44bf-8c1e-4b2c5194240d#VCc6mDIN>

⁵ Vabariigi Valitsuse koduleht: www.valitsus.ee

2. Seaduse eesmärk

Eelnõuga ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju, siis puudus vajadus koostada väljatöötamiskavatsus vastavalt HÕNTE § 1 lg 2 punktile 5. Eelnõu ei too kaasa olulisi muudatusi ega mõjusid (vt käesoleva seletuskirja punkti 6), sest tegemist on osaliselt tehniliste muudatustega ning isikute jaoks vabatahtliku võimalusega, mis toetab mugavalt nende õiguste realiseerimist.

AvTS-i muutmise eesmärk on muuta selgemaks Eesti teabevärravas isikustatud andmete töötlemise lubatavuse, et muuta teenuste kasutamine inimestele mugavamaks ehk lihtsamaks, kiiremaks ja kättesaadavamaks. Eelnõu eesmärgi saavutamiseks luuakse AvTS-i ülalmärgitud lahenduse kasutuselevõtmiseks asjakohased õiguslikud alused.

2.1. Eesti teabevärravas isikustatud andmete kuvamine

Valitsevas olukorras on Eesti teabevärrav ühtne kontaktpunkt lisaks ettevõtjatele ka kodanike jaoks ehk kõigile on loodud võimalus n-ö ühe akna kaudu riigiga suhelda. See kätkeb nii päringute tegemist enda kohta riigi eri andmekogudesse, et isikule kokku tuua temaga seotud olulisemad andmed, kui ka infoteenuste kasutamist. Hetkel saavad kasutada seda isikustatud teenust kodanikud aga tulevikus avaneb selline võimalus ka ettevõtjatele majandustegevuse seadustiku üldosa seadus § 9 mõistes.

Ühtse kontaktpunktina kuvab RIA Eesti teabevärravas teiste asutuste avalike ülesannete kohaseid teenuseid, mida vastav asutus Eesti teabevärravas on soovinud ettevõtjatele või laiemalt kodanikele kättesaadavaks teha, inimesele tema enda tahteavalduse alusel, mis väljendub päringu algatamises Eesti teabevärravas. RIA on täna volitatud töötleja rollis ja kuvab andmeid inimese enda päringu alusel asutuse soovitud kujul ja viisil. Selle aluseks on muu hulgas eelnevad X-tee teenuste kokkulepped.

2.2. Sündmusteenuse olemus kodanike näitel ja isikustatud teabe kuvamise süsteemi loomise vajadus

Olukorras, kus inimesel on mõne oma elusündmuse (nt abiellumine, lapse sünd, lähedase surm, pensionile minek) jaoks tarvis kasutada mitmete riigiasutuste e-teenuseid, on probleemiks nende killustumine.⁶ E-teenuseid osutavad riigiasutused oma veebilehtedel asuvate iseteeninduskeskkondade (edaspidi *iseteenindus*) kaudu, jagades nende kohta infot enda valitud infokanalites. Iseteenindusi, mille kaudu e-teenuseid tarbida, ning infokanaleid, kust e-teenuste kohta infot otsida, on inimeste jaoks palju, mis teeb nende vahel orienteerumise aeganõudvaks ja keeruliseks.⁷ Lisaks puudub inimesel iseteenindustes ülevaade, millised tegevused elusündmusega seotud teenus(t)e teekonnal on tehtud ning millised tulemas⁸ – seda nii personaliseeritud kui ka personaliseerimata vaates. Inimene peab ise elusündmusega seotud vajalike tegevuste nimekirja koostama. Kui inimene ei tea mõne vajaliku teenuse olemasolust ega leia teenuse kohta õigel hetkel infot, võib oluline suhtlus riigiga katkeda või hilineda. See omakorda võib mõjutada inimese õiguste ja kohustuste õigeaegset täitmist. Seda probleemi

⁶ Näiteks tuleb abielludes nime vahetamise korral taotleda uued dokumendid 30 päeva jooksul Politsei- ja Piirivalveametist ning uus juhiluba Transpordiametist.

⁷ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellitud 21.10.2020 analüüs „Sündmusteenuse analüüs. Abiellumine“, lk 13.

⁸ Vt viidet 5.

leevendab Eesti digiühiskonna arengukavast 2030⁹ tulenev eesmärk minna üle sündmuspõhiste¹⁰ teenustele ja muuta seeläbi e-teenuste kasutamine inimestele mugavamaks ehk lihtsamaks, kiiremaks ja kättesaadavamaks. Eesmärgi täitmiseks võetakse kasutusele innovaatiline tehnoloogiline lahendus – sündmusteenuste platvorm.

Sündmusteenus on vahetult seotud inimese kohustuse täitmise või õiguse kasutamisega (nt toetuste määramise või teenuste osutamisega isikule) ning teenust pakkuva haldusorgani jaoks ei ole otseselt tegemist avaliku ülesande täitmisega. Pigem toetab see inimese ja haldusorgani omavahelist suhtlust. Sündmusteenuse sisuks on ühest elusündmusest tingitud haldusmenetlus(t)e seisu kohta isikustatud teabe kuvamine inimesele ühtses kontaktpunktis. Seetõttu on põhjendatud pidada sündmusteenust nn mugavusteenuseks. Üldjuhul ei saa avalikus sektoris isikuandmete töötlemine tugineda inimese nõusolekule IKÜM-i tähenduses. Mugavusteenuse osutamine on siiski üheks erandiks, kus inimese nõusolekule tuginemine on põhjendatud. Mugavusteenus on vabatahtlik, st inimesel on võimalik saada kõiki avalikke teenuseid ka tavapärasel viisil ja avaliku teenuse saamisest sündmusteenusena saab inimene igal hetkel loobuda.

Keskseks infokanaliks on Eesti teabevärv, mida haldab RIA. Ehkki andmed edastatakse Eesti teabevärvasse inimese nõusolekul, on õigusselguse huvides vaja sätestada RIA pädevus ja volitus kõnesoleva isikustatud teabe kuvamiseks teabevärvas. Lisaks isikuandmeid ei töödeldavad sündmusteenuse platvormil, vaid ka teistes Eesti teabevärava teenustes ja protsessides. Selline isikuandmete töötlus tuuakse selgesõnaliselt seaduse tasandile ning luuakse Eesti teabevärvasse isikustatud teabe kuvamise süsteem.

Isikustatud teabe (sh sündmusteenusega) kaasneva isikuandmete töötlemise puhul tuleb hinnata, millega on tegemist koondatava andmekogumi näol: kas infosüsteemi või andmekoguga.

AvTS § 43¹ lõike 1 kohaselt on andmekogu riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mis asutatakse ja mida kasutatakse seaduses, selle alusel antud õigusaktis või rahvusvahelises lepingus sätestatud ülesannete täitmiseks. Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et andmekogus töödeldavate korrastatud andmete kogum võib koosneda ka üksnes teistes andmekogudes sisalduvatest unikaalsetest andmetest.

Viidatud sätteid ei määratle sisulisi kvalitatiivseid tunnuseid, mille esinemise järgi saaks otsustada, kas andmekogu asutamine on kohustuslik või mitte.

Ka Andmekaitse Inspeksioon (edaspidi AKI) on oma 2013. a andmekogude juhendis¹¹ selgitanud, et „andmekogu eristamiseks on formaalne tunnus – asutamine seaduse või selle alusel antud akti alusel. Muul juhul on tegu üldise avaliku sektori andmetöötusega ehk

⁹ Eesti digiühiskonna arengukava 2030, kättesaadav: <https://www.mkm.ee/digiriik-ja-uhendus/digihiskonna-arengukava-2030>.

¹⁰ Vabariigi Valitsuse 22. mai 2017. a määruse nr 88 „Teenuste korraldamise ja teabehalduse alused“ (edaspidi *TKTA määrus*) § 2 lõike 4 järgi on sündmusteenus otsene avalik teenus, mida mitu asutust osutab ühiselt, et isik saaks täita kõik kohustused ja kasutada kõiki õigusi, mis talle tekivad ühe sündmuse või olukorra tõttu. Sündmusteenus koondab mitu sama sündmusega seotud teenust (edaspidi *osateenus*) kasutajale üheks teenuseks.

¹¹ Andmekaitse Inspeksioon, Andmekogude juhend, kättesaadav: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/andmekogude_juhend.pdf

täpsemalt avaliku teabe töötlemisega¹². Lisaks on AKI märkinud, et „avalik teave ei moodusta automaatselt andmekogu, isegi kui ta on korrastatud andmete kogum.“¹³

Andmekogu ja infosüsteem ei ole sünonüümid. Andmekogu on alati ka infosüsteem, kuid infosüsteem ei pruugi olla andmekogu¹⁴. AvTS-ist tulenevalt on seega andmekogu mõiste sisustamisel võimalik lähtuda formaaljuriidilisest definitsioonist. See tähendab, et kui avalikku teavet töödeldakse küll korrastatud andmete kogumina, kuid õigusaktiga pole andmete haldamiseks andmekogu asutatud, võib andmete säilitamise ja töötlemise keskkonna näol olla tegemist infosüsteemiga, kuid mitte andmekoguga.

Riikliku andmevahetuskihi X-tee kaudu andmete vahetamine ei eelda samuti andmekogu olemasolu – X-tee kaudu võib teistest andmekogudest andmeid saada ka infosüsteem, millel puudub andmekogu määratlus. Eesti teabevärv ei ole samuti õigusakti alusel asutatud andmekogu. Sisuliselt on tegemist infosüsteemiga, millel puudub andmekogu juriidiline staatus, ehkki teabevärv sisaldab ka korrastatud isikuandmete kogumeid (nt meilivahetuse teenuse osutamisel kogutav teave). Teabevärv on X-teega liidestatud.

Seega ei pea ka sündmusteenuse osutamiseks ehk isikule ühtses kontaktpunktis erinevate haldusmenetluste kohta isikustatud teabe kuvamiseks vajalik teistest andmekogudest saadav isikuandmete kogum olema andmekogu AvTS § 43¹ lõike 1 mõttes. Sündmusteenuse osutamiseks on võimalik asutada andmekogu, kuid see pole kohustuslik. Ka andmekogu staatuseta infosüsteeme saab liita riikliku andmevahetuskihiga teistest andmekogudest andmete saamiseks ja sinna andmete edastamiseks. Näiteks Eesti teabevärv on infosüsteem, aga mitte andmekogu, ning on X-teega liidestatud.

Arvestades isikustatud teave (sh sündmusteenuse) osutamisega kaasneva andmetöötamise minimaalsust ja asjaolu, et teave kuvatakse Eesti teabevärava infosüsteemis, ei ole eraldi andmekogu asutamine vajalik. See tähendab, et sellele ei kohaldu AvTS-is sätestatud andmekogude regulatsioon, küll aga kohalduvad muud AvTS-is sätestatud nõuded ning IKÜM.

2.3. Põhiseaduspärasus isikuandmete töötlemise vaatest

Seotud põhiõigused: õigus vabale eneseteostusele (Põhiseaduse (edaspidi ka PS) § 19) ja õigus eraelu puutumatusse (PS § 26).

PS § 19

PS § 19 kohaselt on igaühel õigus vabale eneseteostusele. Vaba eneseteostus kui inimväärikuse väljendus hõlmab sisuliselt kogu mõeldavat inimtegevuse spektrit. Eneseteostusvabaduse elementideks on:

- vaba enesemääramine;
- vaba eneseväljendus ja enesekujutamine ning
- tegutsemisvabadus ehk vabadus teha või tegemata jätta seda, mida isik soovib.¹⁵

¹² Samas, lk 3.

¹³ Samas.

¹⁴ Samas, punkt 1.2.

¹⁵ Põhiseaduse kommentaarid, § 19 p 4 - [EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS](#). Vt juurde ka nt R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Juura 2004, lk 347–348; T. Annus. Riigiõigus. 2. tr. Juura 2006, lk 255–256.

PS § 26

PS § 26 kohaselt on igapähe õigus perekonna- ja eraelu puutumatusete. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

- Isikuline kaitseala. Õigus perekonna- ja eraelu puutumatusete ning õigus vabale eneseteostusele on PS § 9 lg 1 järgi igapähe õigused. Põhiseaduse § 9 lg-s 1 loetletud kõigi ja igapähe õigused, vabadused ja kohustused on võrdselt nii Eesti kodanikel kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikutel. Juriidilistele isikutele laienevad põhiõigused niivõrd, kui see on kooskõlas juriidiliste isikute üldiste eesmärkidega ja vastavate põhiõiguste olemusega (PS § 9 lg 2). Juriidiline isik on abstraktsioon ega saa evida inimväärikust või muid inimlikke omadusi. Küsimusele, kas juriidilistel isikutel saab olla õigust vabale eneseteostusele, tuleb vastata siiski jaatavalt. Eneseteostusvabaduse kandjateks on vähemalt juriidilised isikud, mille eesmärk on füüsilisest isikust liikmete või omanike õiguste ja vabaduste tagamine.¹⁶
- Esemeline kaitseala. Riigikohus tõdeb, et esemeliselt kaitseb PS § 26 kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole kaitstud eriõigustega.¹⁷ Informatsiooniline enesemääramine tähendab igapähe õigust ise otsustada, kas ja kui palju tema kohta andmeid kogutakse ja salvestatakse, seetõttu on eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks isikuandmete kaitse. Riigikohtu halduskolleegium on märkinud: „Eraelu puutumatusete riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.“¹⁸ Paragrahvi 26 kaitstud eraelu sfääri kuuluvad muu hulgas isiku õigus informatsioonilisele enesemääramisele ning õigus oma sõnale ja pildile.

IKÜM lubab isikuandmeid töödelda muu hulgas andmesubjekti nõusolekul. Avalik-õiguslikus suhtes andmete töötlemiseks peab siiski olema ka seadusest tulenev alus, kuna andmesubjekti nõusolek ei muuda olematuks formaalseid nõudeid kõnealuse põhiõiguse riivamiseks.¹⁹

Kuivõrd eraelu puutumatusete kaitse (§ 26) on vaba eneseteostuse (§ 19) suhtes erinorm, siis piisab PS § 26 kontrollist.

- Piirklausel. Paragrahv 26 on sätestatud kvalifitseeritud seadusereservatsiooniga. PS §-i 26 teise lause kohaselt võib sekkuda perekonna- ja eraellu tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. PS § 11 näeb ette kõigi põhiõiguste piiramise üldised tingimused, sh proportsionaalsuse põhimõtte. Põhiõigusi võib piirata üksnes juhul, kui piirang ei ole vastuolus PS-ga, põhiõiguse piiramiseks on seaduslik alus ja piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ega moonuta konkreetse põhiõiguse olemust. Paragrahvi 26 teises lauses on sätestatud kvalifitseeritud seadusereservatsioon, mis lubab eraelu riivata üksnes seadusega või seaduse alusel ja § 26 teises lauses kindlaks määratud põhjustel.

Käesoleva eelnõuga luuakse alused seadusesse Eesti teabeväravas isikuandmete töötlemiseks. Isiku poolt talle tema isikustatud teabe kuvamine, eesmärgiga anda ülevaade õigustest, kohustustest ja menetlustest ning pakkuda nende teenuste leitavuse parendamiseks ühtse

¹⁶ Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, § 19 punkt 10. Kättesaadav: [EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS](#).

¹⁷ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 25.06.2009 otsus nr [3-4-1-3-09](#), p 16.

¹⁸ Riigikohtu halduskolleegiumi 12.06.2012 otsus nr [3-3-1-3-12](#), p 19.

¹⁹ K.Jaanimägi, PS § 26 kommentaarid, p 24. - Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, viies, parandatud ja täiendatud väljaanne. Justiitsministeerium: 2020. <https://pohiseadus.ee/public/PSkomm2020.pdf>.

kontaktpunkti vahendust, tagab isikule oma õiguste ja kohustuste parema teadmise ning nende kasutamise. See aitab omakorda paremini avalikke teenuseid jagada ja kätte saada, sh vajajal jõuda teenuseni kiiresti ja mugavalt. Kõlblus ei ole objektiivselt määratletav mõiste, kuid viitab moraalsetele ja eetilistele väärtustele, mida ühiskond peab oluliseks. Näiteks võiks siin alla mõista antud kontekstis üldiselt heade ja õigete tegude, st oma õiguste ja kohustuste täitmist ning ühiskonna heaolu ja stabiilsuse tagamise läbi mugavate avalike teenuste, mille kohta saab usaldusväärset ja ajakohast infot Eesti teabeväravast just enda kohta. Sellega tagatakse läbipaistvalt avalik kord ning kõlblus.

Sätetav piirang peab olema proportsionaalne ehk sobiv, vajalik ja mõõdukas.

- **Sobivus**

Abinõu on sobiv siis, kui see soodustab piirangu eesmärgi saavutamist.²⁰ Eesmärgi saavutamiseks võetakse eelnõuga järgmisi meetmeid, millega piiratakse õigust perekonna- ja eraelu puutumatusel.

Eesti teabevärava eesmärgiks on anda isikule ülevaade ühest kohast valdkonnaga seotud õigustest, kohustustest ning käimasolevatest menetlusseisudest. See võimaldab isikul suhelda riigiga n-ö ühe akna kaudu. Elektroonilistele teenustele, taaskasutatavale teabele ja neid toetavatele tugiteenustele võimaldatakse juurdepääs selleks, et muuta teenused isikule lihtsalt leitavaks ja mugavaks kasutamiseks. Isikustatud teabe kuvamise eesmärgiks on isikule kuvada temaga seotud teavet arusaadavalt lahti seletatult, kasutamata erialast keelt.

Kui inimene soovib olulise elusündmuse (näiteks abiellumine, lapse sünd, lähedase surm või pensionile jäämine) korral kasutada mitme riigiasutuse e-teenuseid, tekib probleem nende teenuste killustatuses. Iga riigiasutus pakub oma e-teenuseid iseteeninduskeskkonna kaudu oma veebilehel ja edastab infot neile sobivates kanalites. Erinevaid iseteenindusi ja infokanaleid, kust vajalikke teenuseid ja infot leida, on aga palju, mistõttu on nende vahel orienteerumine ajamahukas ja keeruline. Samuti puudub inimesel iseteenindustes terviklik ülevaade tehtud ja veel tegemata sammudest elusündmusega seotud teenuste kasutamisel, nii personaliseeritud kui ka üldises vaates. Inimene peab ise koostama nimekirja vajalikest tegevustest elusündmuse teenuste tarbeks. Kui mõni teenus jääb teadmata või info jääb õigel ajal leidmata, võib oluline suhtlus riigiga katkeda või hilineda. Selle probleemi lahendamiseks võetakse kasutusele uudse lahendusena sündmusteenuste kontseptsioon.

Eelnõuga reguleeritakse selgelt milliseid andmeid töödeldakse, millistel eesmärkidel, samuti määratakse eelnõuga kindlaks isikuandmete vastutav töötaja ja säilitamise tähtajad.

Järeldus: ilma isikuandmeid töötlemata, sh andmevahetuseta Eesti teabevärava ja isikuandmeid sisaldava andmekogu vahel, ei ole võimalik isikustatud teavet isikule ühest aknast kuvada ja soovitud eesmärke saavutada. Arvestades eelnõu eesmärki, isikul saada keskne ülevaade valdkonnaga seotud õigustest, kohustustest ja käimasolevatest menetlusseisudest ning muuta teenused isikule lihtsalt leitavaks ja mugavalt kasutatavaks, ning arvestades, et sündmusteenuse kui mugavusteenuse saamine on inimesele vabatahtlik ja andmetöötlemiseks on vajalik inimese nõusolek, siis on loetletud meetmed sobilikud ja aitavad kaasa eelnõu eesmärgi saavutamisele.

²⁰ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15.12.2009 otsus nr [3-4-1-25-09](#), p 24.

- **Vajalikkus**

Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene.

Teenused ja info on igas haldusalas laiali. Selleks, et pakkuda inimestele võimalust suhelda riigiga kiirelt, mugavalt ja lihtsalt ühest kohast, on loodud Eesti teabevärv. Isikustatud teenuse tarbimiseks on vajalik isikuandmete töötlemine, mis vajab õiguslikku alust, hoomates endas nii töödeldavaid andmekoosseise kui ka vastutava töötleja rolli määratlemist.

Inimene võib jätkuvalt kasutada tavapäraseid viise avalike teenuste saamiseks, kuid peab seejuures arvestama, et kõik info erinevate tema õiguste ja kohustuse osas ei jookse kokku ühe valdkonna iseteenindusse. Ka iseteenindused töötlevad isikuandmeid, mistõttu ei ole tegemist vähem koormava alternatiiviga.

Sündmusteenuse pakkumine on täiendav võimalus mugavalt, kiirelt ja ühe keskse keskkonna kaudu riigiga suhtlemiseks. Sündmusteenuse kui mugavusteenuse saamine põhineb isiku selgelt antud nõusolekul. Kuna sündmusteenuse pakkumine toob endega kaasa isikuandmete töötlemise, on seadusesse vajalik luua õiguslik alus.

Järeldus: isikuandmete töötlemise vaatest alternatiivset lahendust ei ole, kuivõrd nii iseteenindused kui Eesti teabevärv töötleb isikuandmeid. Info ja teenuste tarbimiseks võib isik pöörduda otse ka valdkonna eest vastutava asutuse iseteenindusse, kuid arvestades, et valdkondlikud teenuseid ei too kõiki isikuga seotud õiguseid ja kohustusi ühte kohta kokku, ei ole tegemist sama efektiivse meetmega. Arvestades, et tegemist on täiendava võimaluse loomisega riigiga suhtlemiseks ja avalike teenuste saamiseks on õiguslike aluste loomine vältimatu ning loetletud meetmetele ei ole efektiivsemaid ja vähem koormavaid alternatiive.

- **Mõõdukus**

Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt poolt piirangu eesmärgi tähtsust.²¹ Tuleb kaaluda, kas eelnõu eesmärk kaalub üles perekonna- ja eraelu puutumatus riive.

Arvestades, et teabeväravas isikuandmete töötlemine toimub isiku tahteavalduse alusel on riive perekonna- ja eraelu puutumatusle väike. Eesti teabeväravas pakutavate avalike teenuste ja päringute kasutamine on inimesele vabatahtlik. Pigem võimaldab Eesti teabevärava kasutamine inimesele selge andmetöötlemise põhimõtte realiseerimist ning tal on võimalik tutvuda erinevate andmetega, mis on pärit erinevate asutuste poolt hallatavatest andmekogudest ja mida riik on kogunud ning mille kohta saab inimene üksikpäringuga infot välja kuvada.

Ka sündmusteenuse kasutamine ei ole inimene kohustuslik ja ta võib tarbida avalikke teenuseid ka tavapärasel viisil. Sündmusteenus on võimalus riigiga mugavalt ühe akna kaudu suhelda ning tarbida pakutavaid avalikke teenuseid. Mugavusteenusena põhineb isikuandmete töötlemine sündmusteenuse kasutamisel inimese nõusoleku alusel. Antavat nõusolekut võib inimene igal temale sobival hetkel tagasi võtta. Muudatused aitavad tagada legitiimse eesmärgina selliste õiguste tagamist nagu sotsiaalriigi põhimõtte või üldine õigus korraldusele.

²¹ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17.07.2009 otsus nr [3-4-1-6-09](#), p 21.

Samas on oluline, et isikud saaksid endaga seotud teavet ning teenuseid ühest kohast, selgelt ning läbipaistavalt, mida teabevärv tagab.

Järeldus: loetletud meetmed on proportsionaalsed, sest aitavad kaasa eelnõu eesmärgi saavutamisel, riive perekonna- ja eraelu puutumatusel on minimaalne ning seega kaaluvad eelnõu eesmärgid üles perekonna- ja eraelu puutumatusel riive.

Eelpool öeldust tulenevalt on meede põhiseaduspärane.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahv 1 koosneb kahest punktist, mis sisaldavad AvTS-is tehtavaid muudatusi ning sätet, mis muudab riikliku postkasti andmete töötlemise sätteid kehtetuks. Paragrahviga 2 sätestatakse eelnõu jõustumise sätteid. Eelnõu jõustub kahes osas.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse AvTS § 32¹ lg 1 sõnastust.

Paragrahvi 32¹ lõiget 1 täiendatakse ja kaasajastatakse selliselt, et Eesti teabevärv on edaspidi riiklik keskne kontaktpunkt ning see ei piirdu tehnoloogilises mõttes üksnes veebilehe pakkumisega. Eesti teabevärv peaks võimaldama erinevate esitluskihtide kaudu teabe ja teenuste kättesaadavust. Lisaks viiakse selline definitsioon kooskõlla AvTS §-ga 32, mis võimaldab teavet kuvada ka mobiilirakenduse kaudu. Kuigi Eesti teabevärava eesmärki ei ole sisuliselt muudetud ega muudeta ka selle eelnõuga, siis tuuakse käesoleva eelnõu muudatusega eesmärgid sõnaselgelt seaduses lõppkasutaja suhtes välja. Eesti teabevärava eesmärgiks on anda isikule ülevaade ühest kohast valdkonnaga seotud õigustest, kohustustest ning käimasolevatest menetlusseisudest. Elektroonilistele teenustele, taaskasutatavale teabele ja neid toetavatele tugiteenustele võimaldatakse juurdepääs selleks, et muuta teenused isikule lihtsalt leitavaks ja mugavalt kasutamiseks.

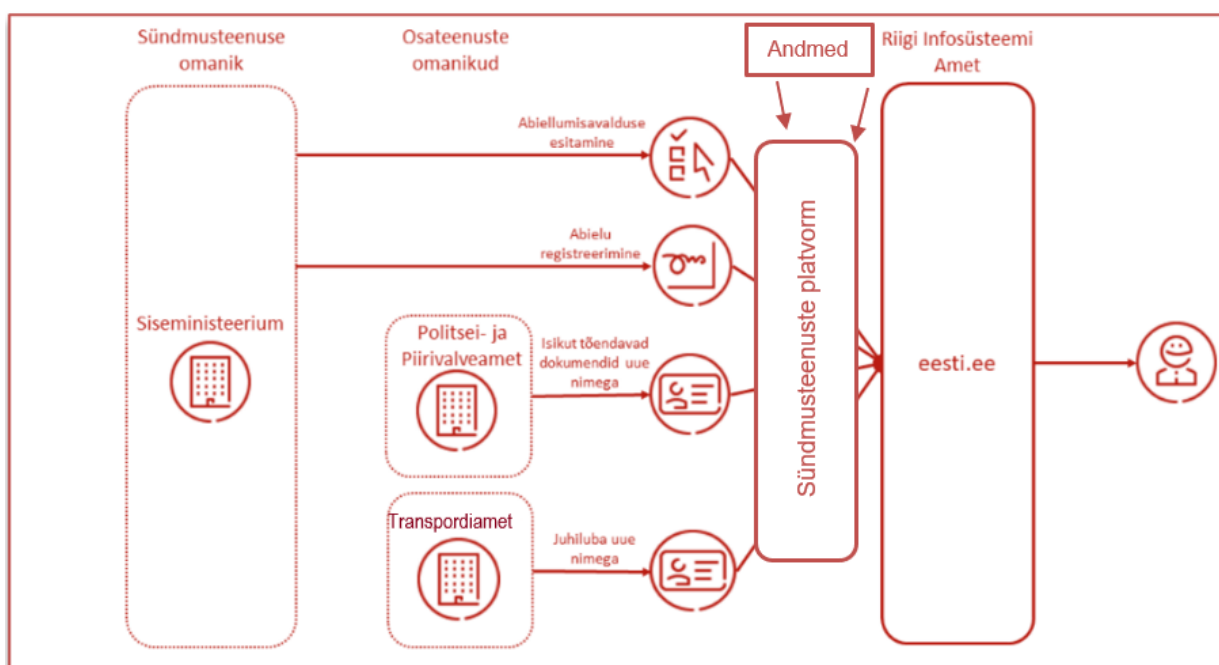
Teabevärava lõppkasutajaks võib olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik, kes kasutab teabevärava vahendusel avalikustatud teavet või elektroonilist teenust. Kuivõrd AvTS ei tunne terminit „lõppkasutaja“, viidatakse AvTSis isikule. Sellele terminile Eesti teabevärava määruses vastab lõppkasutaja.²² Sellest tulenevalt on käesolevas kontekstis terminid isik ja lõppkasutaja sünonüümid. Eesti teabevärv on olemuslikult lõppkasutajatele riigi pakutav kanal, kust saab avaliku sektori avalike ülesannete täitmise raames pakutavaid teavet ning teenuseid tarbida. Järelikult Eesti teabevärv pakub võimalust ühes kohas riigiga suhelda ja saada vajalikku teavet, ilma et lõppkasutaja peaks ilmtingimata teadma näiteks seda, milline asutus konkreetset teenust pakub või milline on mingi asutuse infosüsteemi iseteeninduse nimetus ja asukoht.

Lisaks on edaspidi sätte sõnastusest selgemalt aru saada, et Eesti teabevärvast saab kätte ka isikustatud teavet. Isikustatud teabe all tuleb mõista igasugust teavet, mis käib konkreetse isiku kohta, st sisaldab ka isikuandmeid. Andmevahetusega sündmusteenuste puhul on tegemist ühe võimaliku isikustatud teabe vormiga. Selline teave hõlmab endas ka isiku kohta käivat haldusmenetlusega seotud teavet: teenuse saamiseks vajalike eelduste täitmise teavet, haldusmenetluse algatamise või algatamata jätmise teavet, haldusmenetluse käigus puuduste kõrvaldamise teavet ning haldusmenetluse lõpetamise teavet. Isikustatud teabe kuvamise

²² Vabariigi Valitsuse 03.10.2013 määrus nr 145 „Eesti teabevärava eesti.ee haldamise, teabe kättesaadavaks tegemise, arendamise ning kasutamise nõuded ja kord“ - RT I, 14.07.2023, 7.

eesmärgiks on isikule kuvada temaga seotud teavet arusaadavalt lahti seletatult, kasutamata erialast keelt. Muudatuse puhul on tegemist sammuga isikustatud sündmusteenuste suunas, kuid käesolev AvTS muudatus ei loo veel õiguslikku alust proaktiivseks teenuseks.

Isikustatud teabe kuvamise süsteem on riigi kesksel teabekanalil inimesele tema soovil tema enda isikustatud teabe kuvamist võimaldav organisatsiooniliste, tehniliste ja õiguslike vahendite raamistik. Tegemist on muu hulgas sündmusteenuse osutamist toetava süsteemiga, mis võimaldab inimesele tema nõusolekul andmed teabeväravasse kokku tuua ning seal näidata talle andmeid tema taotlusel toimuva haldusmenetluse seisu kohta. Sündmusteenuste kujul süstematiseerib RIA elusündmusest lähtuvalt töödeldavat teavet ehk tekib täiendav andmete töötlemine, mida pelgalt ühtse kontaktpunkti tähenduses ei toimu. Seega muutub sündmusteenuste isikustatud teabe kuvamise vaates RIA vastutavaks töötlejaks ja see nõuab selget õiguslikku alust. See tähendab, et ühe elusündmusega seotud haldusmenetlus(t)e seisu info on isikustatud sündmusteenusena inimesele nähtav Eesti teabeväravas. Konkreetse haldusmenetluse algatamiseks suunatakse inimene üldjuhul vastava asutuse e-keskkonda. Lahenduse abil saab inimene kogu vajaliku info ja menetluste algatamise viited kätte just teabeväravast (vt joonis 1).

Joonis 1. Sündmusteenuse pakkumine näide abiellumise vaatest.

Isikustatud vaate kuvamiseks sobilikuks ühtseks kontaktpunktiks on Eesti teabevärav. Teabeväravas on juba praegu inimesele kättesaadavad üldkasutatavad elektroonilised teenused. Elektrooniline üldkasutatav teenus on vastavalt teabevärava määruse § 2 punktile 3 teabevärava vahendatav teenusepakkuja teenus, millele pole määratud juurdepääsupiiranguid ja mida saab kasutada ühtsetel alustel. Eelnõuga kavandatakse isikustatud teabe kuvamist lähtuvalt inimese elusündmusest, eeldusel, et inimene on sellise info kokku toomiseks andnud oma nõusoleku.

Sündmusteenuse platvormi minimaalne töötav lahendus isikustamata andmete kuvamiseks avalikustati 30.12.2022. See pakub inimesele elusündmusega seotud infoteenust, kus kuvatakse elusündmusega seotud üldine info. Käesoleval hetkel on inimesele kättesaadavad näiteks abiellumise ja sünni infoteenused (vt jooniseid 2 ja 3). 2024. aasta III kvartali seisuga on 5 infoteenuse külastatavus olnud kokku 84 621 korda. Inimene ei saa aga hetkel infot selle kohta,

mis on konkreetselt tema andmetest tulenevad võimalused ja millises staadiumis on tema taotlusel algatatud haldusmenetlus, kuna asutuste ja RIA kui sündmusteenuste platvormi haldaja vahel ei toimu andmevahetust.

Abielu sõlmimine

♡ Lisa lemmikuks

- 1 **Avalduse esitamine**
- 2 Partneri nõusoleku andmine
- 3 Aja ja koha kinnitus
- 4 Abielu registreerimine

← Tagasi abiellumise elusündmuse avalehele

1 Avalduse esitamine

Viimati muudetud 01.02.2023

Abielu sõlmimise esimeseks sammuks on abiellumisavalduse esitamine. Avalduse saab esitada nii kirjalikult kui elektroonselt.

Kirjaliku avalduse esitamiseks tuleb ühiselt minna [kohaliku omavalitsusse](#), [notari](#) või [vaimuliku](#) juurde, kus soovite abielu sõlmida. Avaldus täidetakse kohapeal.

Elektroonse abiellumisavalduse saate esitada e-rahvastikuregistris vaid kohalikele omavalitsusele.

Iseteenindus

Abiellumisavaldus

Esitage avaldus e-rahvastikuregistris

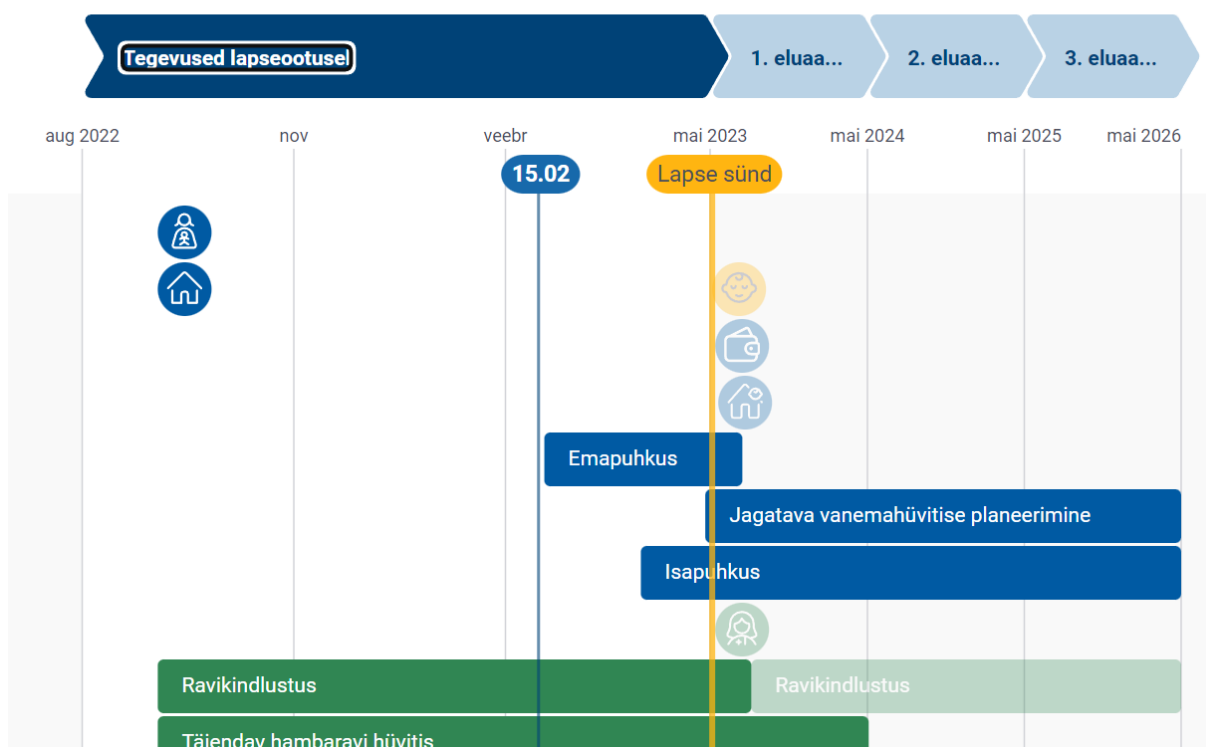
[Avaldust esitama](#)

Oluline teada selles sammus

▼ Kes saavad abiellumisavalduse esitada e-rahvastikuregistris?

Joonis 2. Abiellumise infoteenuse näide.

Joonis 3. Sünni infoteenuse näide.

Sündmusteenuse osutamine on võimalik üksnes juhul, kui asutusel on soov ja valmidus teatud elusündmusega seotud e-teenuseid sündmusteenusena pakkuda. Samuti on eelduseks, et inimene on sündmusteenuse osutamiseks andnud oma nõusoleku andmete kokku toomiseks teabevärvasse.

Isikustatud teabe kuvamise süsteem võimaldab füüsilisele isikule näidata tema nõusolekul Eesti teabevärvass isikustatud andmeid tema taotlusel toimuva haldusmenetluse seisu kohta seaduses sätestatud juhul. Abielu sündmusteenuse näitel võiks personaliseeritud kujul olla süsteem selline nagu joonisel 4 kujutatud.

Abiellumine

♡ Lisa lemmikukuks

Sellelt lehelt leiate vajaliku informatsiooni abiellumise kohta. Informatsiooni eesmärk on anda juhised tegevusteks ning vastused peamistele küsimustele, mis puudutavad abielu registreerimist ja dokumentide vahetamist perekonnanime muutmise korral.

🕒 Olete andnud nõusoleku oma andmete pärimiseks Rahvastikuregistrist ja teil on võimalik jälgida abiellumise protsessi edenemist. Oma nõusolekute nägemiseks ja nõusoleku ära võtmiseks ava eesti.ee menüüpunkt "Minu nõusolekud".

Abiellumine koosneb järgnevast:

Abielu sõlmimine

Vaata >

Abielu registreerimine hõlmab endast abiellumisavalduse esitamist ja abielu sõlmimist ametniku juures kohapeal. Abielu sõlmimise järel kannab ametnik abielu andmed rahvastikuregistrisse.

^ Peida sammud

- ✓ Avalduse esitamine
- ② Partneri nõusoleku andmine
- ③ Aja ja koha kinnitus
- ④ Abielu registreerimine

Dokumentide vahetamine nime muutmisel

Vaata >

🕒 Isikut tõendavate dokumentide vahetamine nime muutmisel on võimalik pärast abielu sõlmimist. Dokumentid tuleb vahetada 30 päeva jooksul pärast abiellumist.

Abiellumisel on ühel abikaasal võimalik võtta teise abikaasa perekonnanimi. Selle tulemusena tekib uue nime võtjal kohustus pärast abielu registreerimist vahetada välja oma isikut tõendavad dokumendid. Dokumentide tellimiseks on vajalik esitada taotlus Politsei- ja Piirivalveametile.

∨ Kuva sammud

Joonis 4. Abielu teenuse isikustatud vaate näidis.

Sündmusteenuse sisuks on haldusmenetlust läbi viiva haldusorgani poolt haldusmenetluse seisu kohta isikustatud teabe edastamine RIA-le kui Eesti teabevärava vastutavale töötlejale, et teavet inimesele keskses teabekanalisis kuvada. Ehkki isikuandmeid edastatakse teabeväravas inimese nõusolekul, on õigusselguse ja isikuandmete töötlemise läbipaistvuse tagamiseks vaja nimetatud andmete edastamine ja edasine RIA poolt töötlemine reguleerida – eeskätt sätestada edastavate isikuandmete koosseis ning RIA õigused ja volitused.

Ühele haldusorganile pandud avalik ülesanne (nt perekonnaseisuasutusele perekonnatoimingute seadusega pandud ülesanne) ei anna õiguslikku alust isikuandmete töötlemiseks teisele haldusorganile, st õigusakt, millega ühele või mitmele haldusorganile antakse avalikes huvides ülesanne, ei loo andmetöötluseks vajalikku õiguslikku alust kolmandale haldusorganile. Seetõttu tuleb eraldiseisev õiguslik alus luua RIA-le. Oluline on ka õigusaktis määrata, kas RIA on isikuandmete vastutav või volitatud töötleja (vt lähemalt ka lõike 2 selgitusi) .

Sündmusteenuse puhul võib isikuandmete töötlemise eesmärki ja avalikku ülesannet kindlaks määrata kaheti. Ühelt poolt on sündmusteenusega hõlmatud haldusmenetlusi läbiviivatele haldusorganitele pandud õigusaktidega kohustus haldusmenetlust läbi viia. Selles mõttes on iga haldusorgan vastutav töötleja tema läbiviidava haldusmenetluse käigus isikuandmete töötlemise suhtes. Olukorras, kus haldusorgan edastab teabe ühtse kontaktpunkti haldajale RIA-le sündmusteenuse osutamiseks, võib RIA tegutseda kui volitatud töötleja. Teiselt poolt ei ole sündmusteenuse osutamine ühegi hõlmatud haldusmenetluse läbiviimiseks vahetult ja tingimata vajalik ega mõjuta haldusmenetluse läbiviimist. Sündmusteenuse kui kompleksteenuse osutamiseks võib andmetöötlus vajalik olla, kuid see ei ole ilmingimata vajalik sündmusteenuse osaks oleva haldusmenetluse läbiviimiseks. Seega on isikule ühtse kontaktpunkti kaudu isikustatud teabe kuvamine pigem omaette eesmärk. Olukorras, kus sündmusteenuse osutamine pole kaetud sündmusteenusega hõlmatud haldusmenetlusi läbiviivatele haldusorganitele õigusaktidega pandud ülesannetega, ei saa RIA kui ühtset kontaktpunkti haldav asutus tegutseda viidatud haldusorganite suhtes volitatud töötlejana. See tähendab, et ühtse kontaktpunkti haldaja on pigem käsitatav eraldiseisva vastutava töötlejana, kuna sündmusteenuse osutamiseks vajalik isikuandmete töötlemine pole sündmusteenusega hõlmatud haldusmenetluste läbiviimise eesmärkidega kaetud. Seega on RIA käsitatav eraldiseisva isikuandmete vastutava töötlejana Eesti teabevärava platvormi vaatest. Sündmusteenuse kontekstis tähendab see seda, et ühtses kontaktpunktis isikuandmete töötlemise õiguslik alus peab olema õigusaktis sätestatud eraldi.

Sündmusteenuse osutamiseks vajaliku isikuandmete töötlemise õigusaktist tuleneva aluse puhul on tegemist üldnormiga, mis võimaldab sündmusteenuse osutamisel ühel haldusorganil (RIA-l) töödelda teiste haldusorganite kogutud isikuandmeid sündmusteenuse osutamise eesmärgil. Sellist lähenemist toetab ka IKÜM-i põhjenduspunkt 45.²³ Samas tuleb iga sündmusteenuse puhul vastavalt IKÜM art 6 lõikes 3 sätestatule hinnata, kas planeeritavas mahus ja viisil isikuandmete töötlemine vastab avaliku huvi eesmärgile ning kas see on proportsioonis taotletava õiguspärase eesmärgiga.

²³ Kui töödeldakse vastavalt vastutava töötleja juriidilisele kohustusele või kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks, peaks töötlemise alus olema sätestatud liidu või liikmesriigi õigusaktis. Käesolevas määruses ei nõuta iga üksiku isikuandmete töötlemise toimingut reguleerimiseks eraldi õigusakti. Piisata võib õigusaktist, mille alusel tehakse mitu isikuandmete töötlemise toimingut vastavalt vastutava töötleja juriidilisele kohustusele või kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks. Samuti peaks töötlemise eesmärk olema kindlaks määratud liidu või liikmesriigi õigusaktis. Lisaks võiks nimetatud õigusaktis olla sätestatud käesoleva määruse üldtingimused, millega reguleeritakse isikuandmete töötlemise seaduslikkust, kehtestatakse tingimused vastutava töötleja kindlaksmääramiseks, töötlemisele kuuluvate isikuandmete liik, asjaomased andmesubjektid, üksused, kellele võib andmeid avaldada, eesmärgi piirangud, säilitamise aeg ja muud meetmed seadusliku ja õiglase töötlemise tagamiseks. See, kas avaliku huvi või avaliku võimu teostamisega seotud ülesannet täitev vastutav töötleja peaks olema avaliku sektori asutus või muu avalik-õiguslik või eraõiguslik füüsiline või juriidiline isik, näiteks kutseliit, tuleks samuti kindlaks määrata liidu õiguses või kui see on avalikust huvist lähtuvalt põhjendatud, sealhulgas tervishoiuga seotud eesmärkidel, nagu rahvatervis ja sotsiaalkaitse ning tervishoiuteenuste juhtimine, siis liikmesriigi õiguses.

Üldisemalt on võimalik reguleerida töötlemise muid aspekte, nt vastutavad ja volitatud töötlejad ning nende rollid ja ülesanded, üksused, kellele võib andmeid avaldada, eesmärgi piirangud, säilitamise aeg ja muud meetmed seadusliku ja õiglase töötlemise tagamiseks (IKÜM-i põhjenduspunkt 45 ja art 6 lg 3). Puudutatud andmesubjektide arv, töödeldavate andmete koosseis ja täpsem eesmärk on iga elusündmusega kaasneva sündmusteenuse puhul erinev, mistõttu on oluline lähtuda ka teenuste oma regulatsioonist.

Eelnõu § 1 punktiga 2 lisatakse seadusesse § 32¹ lõige 1¹, mis kirjeldab, milliseid isikuandmeid sisaldavaid andmeid töödeldakse Eesti Teabevärvavas. Andmete täpsem koosseis määratakse rakendusaktis.

Isikuandmete töötlemine kujutab riivet isiku eraelu puutumatusse ehk Eesti Vabariigi põhiseaduse §-iga 26 ette nähtud põhiõigusele. Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 3 sisalduvast olulisuse põhimõttest ehk parlamendireservatsioonist tulenevalt, tuleb kõik oluline reguleerida seadusandjal. Oluline on see, mis on põhiõiguste realiseerimise ja seega ka nende piiramise seisukohalt oluline. Seetõttu kantakse isikuandmete töötlemisega seonduv AvTS tasandile ja antakse lõikega 5 detailsem volitusnorm andmete täpsema koosseisu määramiseks rakendusaktis.

Eesti Teabevärvava isikuandmete töötlemiseks õiguslikud alused protsesside kaupa on järgnevad:

1. Üksikpäringute tegemine Eesti Teabevärvavas – avalik ülesanne (IKÜM art 6 lg 1 p e). Avalik ülesanne tuleb täna kehtivast AvTS §-st 32¹. Kasutaja poolt algatatud üksikpäringute võimalus jääb alles ning seda käesolev eelnõu ei muuda, kuid teeb andmekoosseisud ja säilitamise tähtsused selgeks seaduses.
2. Lõppkasutaja töölaual isikustatud teabe andmevahetus teabevärvavasse – nõusolek (IKÜM artiklid 6 ja 9).
3. Lõppkasutaja töölaual isikustatud teabe väljakuvamine ühel lehel – avalik ülesanne (IKÜM art 6 lg 1 p e). Avalik ülesanne tuleb AvTS §-st 32¹.
4. Andmete edastamine andmekogust Eesti Teabevärvavasse sündmusteenuste isikustatud teabe jaoks – nõusolek (IKÜM artiklid 6 ja 9).
5. Sündmusteenuste isikustatud teabe (menetlusseisude) väljakuvamine – avalik ülesanne (IKÜM art 6 lg 1 p e). Käesolev eelnõu loob selleks vajalikud alused ja regulatsiooni AvTS § 32¹ täpsustamise kaudu.

IKÜM sätestab isikuandmete töötlemise õiguslikud alused. Riigi infosüsteemi kuuluvas andmekogus sisalduvad andmed inimese kohta on asutus reeglina kogunud IKÜM art 6 lg 1 p e alusel: isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks. Nende andmete edastamine (isikuandmete töötlemise üks viisidest) kellelegi teisele (antud juhul teisele asutusele) ei ole enam seotud selle asutuse avaliku ülesande täitmise ja vajab seetõttu eraldi, õiguslikku alust isikuandmete töötlemiseks. Eesti teabevärvavasse toimub andmeedastus vastavalt isiku nõusolekule IKÜM art 6 lg 1 p a või eriliigiliste isikuandmete puhul IKÜM art 9 lg 2 p a tähenduses. Erandiks on siin lõppkasutaja enda algatatud üksikpäringud Eesti teabevärvava vahendusel, mille õiguslikuks aluseks on IKÜM art 6 lg 1 p e. Inimese nõusoleku alusel tekib andmekogu pidajal õigus edastada andmed Eesti Teabevärvavasse. Olukorras, kus inimene annab nõusoleku, ei saa riik inimese andmete edastamise otsusesse sekkuda rohkem kui vältimatult vajalik. Nõusolek isikuandmete töötlemise õigusliku alusena on samaväärne teiste õiguslike alustega, mis tulenevad IKÜM-ist. Kuivõrd nõusolek antakse ühe või mitme kindla eesmärgi jaoks ja selle andmine on andmesubjektile vabatahtlik, siis selle andmisel riigil puudub õigus inimese

nõusoleku sisu eirata, seda muuta või luua põhjendamatult piiravaid tingimusi andmete edastamisele. Inimesele jääb Eesti Teabevärava kasutamisel võimalikult suur voli otsustada, kellele, millisel eesmärgil ja milliseid andmeid ta edastab.

Nõusolek on piiritletud tingimustega tahteavaldus. Kõnesolevas eelnõus on nõusoleku all peetud silmas IKÜM-i art 6 lg 1 p-s a või art 9 lg 2 punktis a sätestatud isikuandmete töötlemise õiguslikku alust. IKÜM art 4 p 11 kohaselt peab nõusolek olema vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline tahteavaldus, millega andmesubjekt, kas avalduse vormis või selget nõusolekut väljendava tegevusega nõustub, et tema isikuandmeid töödeldakse. Enne nõusoleku andmist kuvatakse Eesti teabeväravas lõppkasutajale vajalik info, et nõusolek vastaks IKÜM-i tingimustele.

Eesti teabevärava avalik ülesanne on defineeritud AvTS §-s 32¹ seda nii kehtivas kui ka käesolevas eelnõus täiendatud versioonis. RIA-l on õigus omaile Eesti teabeväravaga pandud ülesande täitmiseks töödelda andmeid, sh isikuandmeid. Eesti teabevärava olemus ja eesmärk on täpsemalt avatud uuendatud lõike 1 selgitustes.

Töödeldavad isikuandmed on jagatud kategooriatesse, nagu nähtub järgnevast tabelist. Lisaks töödeldakse ka andmetöötlemise logisid.

Andmekategooria	Andmed
Isiku üldandmed, sünnikoht ja rahvus	Ees- ja perekonnanimi, isikukood, sugu, kodakondsus, kontaktandmed, sh rahvastikuregistri järgse elukoha aadress, emakeel, sünnikoht, rahvus.
Abikaasa või registreeritud elukaaslasega seotud andmed	Abikaasa või registreeritud elukaaslase ees- ja perekonnanimi, abikaasa või registreeritud elukaaslase isikukood. Tegemist on andmetega, mida eelnõu koostamise hetkel küll veel ei töödelda, kuid vastavate arendustegevustega andmete töötlemiseks on alustatud.
Alaealiste lastega seotud andmed	Isiku laste andmed – lapse ees- ja perekonnanimi, lapse isikukood; elatisabi andmed.
Elukohtade ja varasemate elukohadega seotud andmed	Rahvastikuregistri järgne elukoht.
Füüsilise isiku seos juriidilise isikuga ja temaga seotud juriidilise isiku nimi, registrikood ja kontaktandmed	Juriidilise isikuga seotud füüsilise isiku ees- ja perekonnanimi, isikukood, roll juriidilises isikus ning selle rolli algus kuupäev, juriidilise isiku nimi, registrikood, asukoht, aadress, e-posti aadress, telefoninumber.
Isiku ametliku e-posti aadressi logiandmed ja sellele e-posti aadressile saadetud kirjad	Füüsilise isiku üldandmed – isikukood, ees- ja perekonnanimi, e-posti aadress, telefoninumber; andmed seoses isikule saabuva teavitusega – andmekoosseis sõltub saadetavast teavitusest (sh sellest, kas teavitus edastatakse e-kirja

	või telefoninumbrile saadetud teavituse teel teenuse kasutajale), kuid peamiselt piirduvad RIA töödeldavad isikuandmed teavituse sisu ja pealkirja, metaandmete ja teavituse staatusega (nt teavituse kättetoimetamise ja avamise aeg).
Isiku telefoninumbrile saadetud teavitused seoses isiku ametlikule riiklikule e-posti aadressile saadetud kirjadega	Füüsilise isiku üldandmed – isikukood, ees- ja perekonnanimi, e-posti aadress, telefoninumber; teavituse sisu ja pealkiri, metaandmed ja teavituse staatus (nt teavituse kättetoimetamise ja avamise aeg).
Isikut tõendavate dokumentide andmed	Kehtivate dokumentide number, tüüp ja kehtivuse lõppaeg järgmiste dokumenditüüpide hulgast: eesti kodaniku pass, ID-kaart, välismaalase pass, elamisloakaart või e-residendi digitaalne isikutunnistus.
Isikule väljastatud lubadega ja tegevuse keeldudega seotud andmed	Juhilubade andmed – juhiloa number, tüüp ja kehtivusaeg järgmiste lubade hulgast: juhiluba, esmane juhiluba, piiratud õigusega juhiluba, välismaalase juhiluba või väikelaevajuhi tunnistus; isikule kuuluvad relvaload ja relvad; isiku kohta väljastatud majandustegevusega seotud teatised ja keelud.
Karistatuse ja täitemenetluse andmed	Karistusregistri väljavõte; isiku vastu algatatud täitetoimikud.
Hüvitiste, toetuste, pensioni ja arvelduskontoga seotud andmed	Arvelduskonto andmed – isiku arvelduskonto esitamine Tervisekassale, kuhu soovib saada toetusi ja hüvitisi; töövõimetushüvitiste andmed – töövõimetuslehe periood, liik, hüvitatud päevade arv, väljamakstud hüvitise suurus eurodes. pensionandmed.
Poliitilised ja usulised andmed	Erakondlik kuuluvus vastavalt äriregistri avaandmetele; isiku usk.
Terviseandmed	Euroopa ravikindlustuskaardi andmed – Euroopa ravikindlustuskaardi number ja kehtivuse andmed;

	<p>hambaravi hüvitise andmed – hambaravi hüvitise õigus jah/ei/tasuta, kehtiv hüvitise määr ja hüvitise jääk;</p> <p>proteesihüvitise andmed – proteesihüvitise õigus jah/ei, kehtiv hüvitise määr ja hüvitise jääk;</p> <p>retseptide andmed – toimeaine nimi, pakendi nimi, retsepti staatus, retsepti kehtivuse lõpp;</p> <p>ravikindlustuse andmed ja perearst – ravikindlustuse kehtivus: jah/ei, kasutaja perearsti nimi;</p> <p>juhiloa tervisetõendi andmed – tervisetõendi kasutusala, kehtivus, piirangud.</p>
Töö ja haridusega seotud andmed	<p>Haridusega seotud andmed – õppeasutuse nimetus, õppima asumise algus ja lõpu kuupäev, õpe/klass, tunnistuse või diplomi number, õppekava kood, nimetus ja nominaalkestvus;</p> <p>riigieksami ja e-tunnistustega seotud andmed – testi nimi, testiosa nimi, testiosa toimumise aeg ja koht (sh aadress), staatus ja tulemus;</p> <p>põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse andmed tulenevalt Eesti hariduse infosüsteemi põhimäärusest;</p> <p>kutsetunnistuse andmed tulenevalt kutseregistri põhimäärusest;</p> <p>tõendi A1²⁴ taotlemine ja tühistamine.</p>
Varaliste õigustega seotud andmed	<p>Isikule kuuluva kinnisvara andmed – katastritunnus, aadress, kinnistu number;</p> <p>notariaalsed dokumendid – toimingu kuupäev, notari nimi;</p> <p>sõidukite andmed – automark, mudel, registrimärk, esmane registreerimine mootorsõidukitel, kus kasutaja on omanik;</p>

²⁴ Igale lähetatavale töötajale tuleb taotleda tõend A1, millega määratakse kindlaks töötaja kindlustajariik. Sellega tõendab lähetuses viibiv töötaja vastuvõtva riigi ametkonnale, et tema suhtes kohaldatakse juba teise riigi (Eesti) sotsiaalkindlustuse õigusakte.

	isikule kuuluvate sõidukite liikluskindlustuse andmed – sõidukite liikluskindlustuse kehtivus: jah/ei; pärimismenetlusega seotud andmed.
Menetlusseisu andmed	Isikuga seotud haldusmenetluse teave; volitatud töötaja olemasolul volitatud töötaja nimi, registrikood, e-post ja telefon; sündmuse tüüp (elusündmus või ärisündmus) ja sündmusega seotud teistest õigusaktidest tulenevad andmed, sealhulgas isikuandmed.

Tabel 1. Andmekategooriate selgitused.

Sündmusteenuste nimekiri kehtestatakse justiits- ja digiministri määrusega. Käesoleva eelnõu menetluse ajal oli kaardistatud kaks andmevahetusega sündmusteenust. Need on leitavad allolevast tabelist:

Sündmusteenus	Osateenus	Andmekoosseis	Õiguslik alus
Abiellumine (Siseministeerium)	Abielu sõlmimine	Ees- ja perekonnanimi, isikukood, sündmus, sündmuse olek (avaldus esitatud, avaldus menetluses, partneri nõusoleku andmine, aja ja koha kinnitus, abielu registreerimine), nõusoleku kehtivuse aeg	Rahvastikuregistri seadus § 21 lg 1 p-d 1 ja 4
Kaitseväge kohustuse täitmine (Kaitseressursside Amet)	Ajateenistuse planeerimine	Ees- ja perekonnanimi, isikukood, sündmus, sündmuse olekud: 1. ajateenistuseks valmistumine algas (staatus – kutsealune, tervisekontrolli aeg ja koht, advisori nimi, telefon, e-mail, URL); 2. ajateenistuseks valmistumine lõppes; 3. ajateenistus alustatud (staatus – ajateenija, diviis, aeg ja koht, info, e-mail, telefon, URL); 4. ajateenistus lõpetatud, reservteenistusse määratud (reservis olev isik, positsioon, info, e-mail, telefon, URL); 5. reservteenistus lõpetatud;	Kaitsevägekohustuslaste registri põhimäärus § 8 lg 1 p-d 4, 7; lg 2 p-d 1, 7, 8; lg 5 p 1; lg 8 p-d 2, 6 ja 7.
	Ajateenistuse läbimine		
	Reservteenistus		

		6. õppekogunemisele kutsutud (reservõppekogunemine, koht, URL, algus ja lõpp).	
--	--	--	--

Tabel 2. Andmevahetusega sündmusteenused.

Kuivõrd sündmusteenused on arenemisjärgus, siis Tabelit 1 ja Tabelit 2 tuleb võtta esmase kaardistusena. Ajas võivad sündmusteenuste nimekirjad ning nende andmekoosseisud muutuda. Muudatused nimekirjas tehakse ministri määrusega.

Kuna Eesti teabeväras toimub isikuandmete töötlemine andmeandja poolt antavate isikuandmete alusel, on vajalik ka see, et andmeandjad valdkondlikes asjakohastes regulatsioonides loovad õiguslikud alused. Õigusliku aluse loomine on vajalik, et andmeandjad saaksid määratleda andmekoosseisud, mille töötlemine toimub Eesti teabeväras.

Eelnõu § 1 punktiga 3 muudetakse paragrahv § 32¹ lõiget 2. Isikustatud teabe kuvamisega on RIA-st saanud Eesti teabevära osa vastutav töötleja (IKÜM art 4 p 7 mõistes), kes ka praktikas haldab ja arendab teabeväravat. RIA määrab kindlaks eesmärgid ja vahendid, mis puudutavad Eesti teabeväras isikustatud teabe kuvamise süsteemi eesmäärke ning vahendeid. Sündmusteenuste osas säilib vastutus konkreetsele sündmusteenuse pakkujal, kelle pädevuses on konkreetse avaliku teenuse pakumine vastava valdkonna eriregulatsiooni alusel. Kuivõrd RIA ja sündmusteenuse pakkuja vastutavad erinevate protsesside eest isikustatud teabe kuvamise vaatest ning määravad protsesside osas eesmäärke ja vahendeid eraldiseisvalt, ei saa neid vaadelda kui kaasvastutavaid töötlejaid isikustatud teabe kuvamise kontekstis IKÜM art 26 mõistes. Seega tekib kaks eraldiseisvat vastutavat töötlejat.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse lõiget 32¹ lõikega 2¹, millega kehtestatakse Eesti teabeväras isikuandmete ja logide säilitamise tähtajad. IKÜM art 5 lg 1 punktis e sätestatud säilitamise piirangu põhimõtte kohaselt säilitatakse isikuandmeid kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada ainult seni, kuni see on vajalik selle eesmärgi täitmiseks, milleks isikuandmeid töödeldakse. Pärast eesmärgi täitmist tuleb andmed, kas kustutada või anonüümida. Täiendava säilitamistähtaja määramine peab olema põhjendatud uue eesmärgi täitmiseks.

Isikustatud teabe kuvamisega seotud andmeid säilitatakse Eesti teabeväras järgnevalt:

- teenuste üksikpäringute vaates isiku sessiooni lõppemiseni, kuid mitte kauem kui 30 minutit.

Andmeid hoitakse kuni isiku välja logimiseni, kuid mitte kauem kui 30 minutit. Kuivõrd selline kasutaja tahteavalduse alusel üksikpäringute tegemine andmekogudesse täidab oma andmetest ülevaate saamise eesmärgi ja selline toiming on võimalik 30 minutiga ära teha, ei ole põhjendatud isikule selle teabe kuvamine kauem. Kui isik soovib hiljem uuesti ülevaadet saada, siis saab ta algselt uue päringu tegemise.

- teabevära töölaua nõusolekut kuni 1 aasta nõusoleku andmisest.

Töölauaal kuvatavaid andmeid säilitatakse samaselt teenuste üksikpäringutele kuni 30 minutit. Küll aga on vajalik säilitada isiku nõusolekut töölaua päringute korduvaks tegemiseks aasta jooksul. Nimelt töölaua päringud käivitatakse igakordselt sisse logimisel, kui nõusoleku kehtivuse kontroll on süsteemi poolt tehtud. Selguse, andmete vananemise ja läbimõelduse huvides ei ole selliseid andmeid mõistlik hoida kauem kui üks aasta, mistõttu ühe aasta möödumisel küsitakse isikut uuesti nõusolekut töölaua päringute tarbeks. Inimesel on võimalik töölaua vaates lülitada andmekategooriad sisse või välja, vastavalt soovile igal endale sobival ajahetkel.

- nõusolekupõhise kuvamise korral kuni 30 päeva pärast omavahel seotud haldusmenetlustest viimase lõppemisest või nõusoleku tagasivõtmise korral kuni 30 päeva nõusoleku tagasivõtmisest.

Mõlemal nõusolekupõhisel andmete kuvamisel haldusmenetluse läbiviimise vaatest on 30 päeva piisav, et tagada lõppkasutajale võimalus esitada toimingute peale lubatud olukordades vaie (HMS § 75). Muude õiguskaitsevahendite kasutamiseks on võimalik kasutada logisid.

Nõusoleku alusel pakutavate sündmusteenuste korral säilitatakse 30 päeva inimese isikukood, sündmusteenuse viide, millega konkreetne isik ja nõusolek seotud on ning unikaalne nõusolekuviiide. Nende andmete säilitamine on vajalik järgnevatel põhjustel:

- a) et oleks võimalik nõusolekust loobumisel ja hiljem uuesti sisse lülitamisel kuvada isikule korrektseid andmeid, kui vahepealsel ajal on ühe sündmusteenuse sisesealt osateenused lõppenud või alanud. Ilma esialgset nõusolekut säilitamata ei oleks võimalik kuvada andmeid osateenus(t)e kohta, mis on aset leidnud enne nõusoleku andmist;
 - b) kui nõusolekut ennast vahepeal tagasi ei võeta ja sündmusteenus jõuab oma lõpuni ehk viimase osateenuse lõppemiseni, on vajalik isikule näidata ka seda lõppemise fakti. Mõistlikuks perioodiks on selleks peetud 30 päeva. Vastasel juhul peaks isik sündmusteenuse lõppemise lugema välja asjaolust, et konkreetne sündmusteenus on tema vaatest kadunud.
- isikule kuvatud postkasti kirju säilitatakse 2 aastat kirja saamisest.

Riikliku postkasti @eesti.ee aadressile (see tähendab aadressitele isikukood@eesti.ee ja registrikood@eesti.ee) saadetud kirju säilitatakse 2 aastat kirja saatmisest alates. Täna kehtiv regulatsioon juba võimaldab seda, kuid regulatsioon tehakse antud sättega selgemaks. Uue riikliku postkasti teenuse (nn Postkast 2.0) tulekuga lõpeb isikule saadetud kirjade keskne säilitamine ära ning seejärel tuleb antud säte kehtetuks tunnistada. Edaspidi hakkavad kirju säilitama vastavalt kirja saatja asutused ise, et vähendada isikuandmete töötlemise riivet RIA poolt. Keskelt jäädakse säilitama metaandmeid selle kohta, kes, kudas ja kellele kirja on saatnud. Selline logide säilitamine on vajalik, et isik oskaks vajadusel vastava asutuse poole pöörduda ning see asutus saaks vajadusel tõendada toimunud töötlemistoiminguid.

- isikustatud teabe kuvamisega seotud logisid hoitakse 3 aastat nende tekkimisest.

Riigivastutuse seaduse § 17 lõikes 3 sätestatud kahju hüvitamise taotluse esitamise tähtaeg on kolm aastat alates päevast, millal kannatanu kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saama. Säilitustähtaja määramisel lähtutud sellest, et pooltel oleksid tõendid Eesti teabeväravas tehtud toimingute osas juhuks, kui peaks tekkima võimalikke vaidlusi. Lisaks tagab kolmeaastane logide säilitustähtaeg riigile võimaluse tõendada Eesti teabevärava lõppkasutajaga seotud muude kui riigivastutuse seaduse alusel kahju hüvitamise juhtumite puhul, s.o haldusmenetluslikke ja tsiviilõiguslikke kaebeõiguse võimalusi, riivamata ebaproportsionaalselt isiku põhiõigusi. Seetõttu on 3-aastane säilitustähtaeg piisav ning põhjendatud, tagades ka andmesubjektile võimaluse kasutada oma õigusi kooskõlas PS § 15 lg 1 esimese lausega.

Eelnõu § 1 punktiga 5 muudetakse § 32¹ lõigete 3-5 sõnastust.

Lõike 3 muutmise on vajalik seoses eelnõuga tehtavate muudatustega ja on olemuselt terminoloogilised ja sõnastuslikud. Lõikega 3 määratakse kindlaks teabevärava vastutava töötaja kohustus tagada teabe kasutajakeskne korrastatud kuvamine ja teenustele juurdepääs Eesti teabeväravas

Lõiget 4 täiendatakse ja lisatakse ka teabe kõrvale teenused, kuivõrd isikustatud teavet kuvatakse ka teenuste kategoorias. Lõikes 4 on sätestatud teabeandja kohustus tagada oma valdkonna teabe ja teenuse aktuaalsus, korrastatus ja ülevaatlikkus ning sellekohase teabe edastamise Eesti teabevärava vastutavale töötlejale.

Lõikega 5 täpsustatakse volitusnormi, võimaldamaks käesoleva seaduse muudatuste kajastamist Eesti teabevärava määruses.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse paragrahvi 32¹ lõikega 6, millega luuakse volitusnorm avalike e-teenuste arendamise koordineerimise ja nende ühtse platvormi arendamise eest vastutavale ministrile sündmusteenuste loetelu kehtestamiseks. Sündmusteenuste loomise eest vastutavad asutused on jagatud vastavalt teenustele, näiteks abielu sündmusteenuse eest vastutab Siseministeerium. Sündmusteenuste platvormi eest, mis tagab sündmusteenuse toimimise ning mis liidab erinevad e-teenused kasutajale kokku ühtseks teekonnaks, vastutab käesoleva eelnõu kohaselt justiits- ja digiminister. Justiits- ja digiministri pädevuses on koordineerida avalike e-teenuste arendamise arenguid ning seetõttu kinnitab tema oma määrusega ka selle, milliseid sündmusteenuseid platvormil kuvatakse.

Eelnõu § 1 punktiga 7 muudetakse kehtetuks riikliku postkastiga seotud sätted. Riiklik postkast liigub vähem riivama tehnoloogilise lahenduse suunas (nn Postkast 2.0 lahendus). Uus tehnoloogiline lahendus annab kirja sisu töötlemise pädevale asutusele, kes kasutajale teavet edastab postkasti teenuse vahendusel, ning RIA enam kirjade sisu ei töötle. RIAle jääb alles logifailide andmete säilitamise kohustus ja isiku antavale telefoninumbrile teavituse saatmise kohustus. Postkastide vahel eraldi ülemineku aega ei ole vaja ette näha, sest teatud ajaperioodil on kasutusel kaks lahendust. RIA lõpetas vanas postkasti teenuses kirjade sisu töötlemise 24.04.2023. Varasema tehnoloogilise lahendusega kogutud kirjade sisu säilitatakse kolm aastat, seega tuleb sätted kehtetuks tunnistada kolme aasta möödudes kirjade töötlemise lõppemisest, milleks on 24.04.2026.

Eelnõu § 2 sätestab AvTSi § 32¹ muudatuse jõustumise tähtajad. Üldiselt seadus jõustub 10.02.2025, kuivõrd eurorahastuse vaates on Komisjonile lubatud saavutada sündmusteenuste eesmärk konkreetseks ajaks. Riikliku postkastiga seotud sätted muudetakse kehtetuks alates 24.04.2026.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus on arvestatud IKÜM-ist tulenevate nõuetega, andes inimesele kontrolli tema andmete üle ning võimaldades senisest efektiivsemalt teostada neile IKÜM-ist tulenevaid õigusi.

6. Seaduse mõjud

AvTS-i muutmise eelnõuga luuakse selge õiguslik alus isikustatud teabe, mille üheks osaks on sündmusteenused, kuvamiseks Eesti teabevärvas.

Mõju sihtrühmad:

Sündmusteenuste vaatest:

- a) Riigi infosüsteemi (edaspidi ka *RIS*) andmekogude vastutavaid töötlejaid, kes soovivad sündmusteenuseid luua, on maksimaalselt 1300 andmekogu (terve teenuse elutsükli jooksul), kuid *RIS*-i andmekogude vastutavaid töötlejaid on vähem. Eelkõige on mõjutatud avaliku sektori asutused, näiteks on mõjutatud järgnevad sündmusteenused: kaitseväekohustuse täitmine (kaasatud on Kaitseressursside Amet, RIA, MKM); lähedase kaotus (kaasatud on Eesti Linnade ja Valdade Liit, RIA, MKM, Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA), pensionile jäämine (kaasatud on Sotsiaalministeerium, RIA, MKM, SKA); Eestis kohanemine (kaasatud on Kultuuriministeerium, RIA, MKM), lahutamine (kaasatud on Siseministeerium, RIA, MKM). Andmevahetuspõhise sündmusteenuse soovib esimesena realiseerida Siseministeerium abiellumise teenuses. Sündmusteenuste partnereid tuleb ajas juurde, seega mõjutatud sihtrühm avaliku sektori asutuste osas kasvab;
- b) füüsilised isikud – potentsiaalselt kõik täisealised, isikukoodiga ja täieliku teovõimega füüsilised isikud, kelle andmeid töödeldakse *RIS*-i kuuluvates andmekogudes ja kellele on väljastatud sobiv e-identimise vahend, millega kasutada avalikke e-teenuseid, sh Eesti Teabevärvat. Sihtrühma piiritleb see, mis sündmusteenuseid asutused osutama hakkavad;
- c) tulevikus ka juriidilised isikud.

Eesti teabevärvava vaatest üldiselt:

- a) partnerasutused - 21;
- b) kasutajad: nii füüsilised kui ka juriidilised isikud. Perioodil 01.01.2024-13.11.2024 on teabevärvat kokku külastanud 680 466 erinevat isikut, kellest 212 699 isikut kasutas ettevõtja teenust või logis ettevõtjana sisse. Seega võiks öelda, et 31% protsenti kõikidest sisse loginud isikutest kasutavad ettevõtja poolel pakutavat infot või teenust. Statistika alusel ei ole võimalik öelda, kes neist on realselt juriidilised isikud ja kes on niisama teenuse vastu huvitundjad.

6.1. Mõju valdkond: sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Isikustatud teabe kuvamise (sh sündmusteenuse) kasutuselevõtmisega kaasneb mõningane positiivne sotsiaalne mõju. Isikustatud teabega teenus võimaldab muuta avalikud e-teenused inimeste jaoks mugavamaks ehk lihtsamaks, kiiremaks, kättesaadavamaks ühest kohast.

Eesti teabevärvavas oli täna üleval ka 5 elusündmusteenuse infoteenust, mille koondvaate külastatavus kokku oli 84 621 (2024. a kolmanda kvartali seisuga). Lisaks abielu e-avaldusi on esitatud kokku 6083 korral. 2024. aasta lõpuks on plaanis pakkuda 8 elusündmusteenust. 2025. aasta lõpuks on plaanis pakkuda kokku 10 elusündmusteenust erinevas küpsuse astmes – 8 koondinfoteenusena ning 2 andmevahetusega teenusena.

Isikustatud teabe (ka sündmusteenuse) kasutamine on inimesele vabatahtlik. Seega mõju ulatuse ja sageduse vaatest ei ole teada, kui paljud inimesed ja kui tihti isikustatud ja andmevahetusepõhiseid teenuseid kasutama hakkavad. See sõltub näiteks ka sellest, kui kiiresti ja milliseid sündmusteenuseid haldusalad inimestele loovad ja millistes eluetappides inimesed on ja milliseid teenuseid nad vajavad. Inimese olemasolevaid õigusi e-teenuste kasutamisel ei muudeta, isikul on õigus tarbida kõiki teenuseid nii nagu seni. See võib kaasa tuua ebasoovitava

mõjuna teatud inimeste seas vähese või puuduliku e-teenuste, sh sündmusteenuste, kasutamise, kuivõrd soovitakse tarbida füüsilisi teenuseid elektrooniliste teenuste asemel.

Eelmärgitu tõttu on hinnatud, et sotsiaalne mõju ei ole esialgu oluline.

6.2. Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Isikustatud teabe kuvamine, sh sündmusteenuste loomine ning sündmusteenuste platvormi kasutamine, on asutustele vabatahtlik. Eelnõu kirjutamise hetkel on teadaolevaid sündmusteenuste platvormiga liitujaid teada 8:

- abiellumine (SiM);
- lapse saamine (SoM);
- kaitseväekohustuse täitmine (KRA);
- lähedase surm (ELVL);
- Eestis kohanemine (Kultuuriministeerium);
- pension (SoM);
- lahutus (SiM);
- tervise seisundi tõttu püsivat tuge vajava lapse toetamine (SoM-SKA);
- nime vahetamine (SiM);
- vabatahtlikud (SiM).

Isikustatud kujul on teavet esitatud ka muudes Eesti teabevärava teenustes ja protsessides – nt töölaua vaadetes ja üksikpäringute vaates.

Käesoleva eelnõu muudatusega täpsustatakse õiguslik alus isikustatud teabe kuvamiseks, kuid see ei anna võimalust veel proaktiivseks teenuse osutamiseks. Isikustatud teabe kuvamiseks on vajalik andmevahetuse võimaldamine andmekogu ja Eesti teabevärva vahel. Sellised teenused on X-teel juba suuresti olemas.

Liituvatel asutustel tuleb sündmusteenuste platvormi kasutuselevõtmise korral arvestada vajadusega teha järgmisi toiminguid (kui neid pole varem tehtud):

- 1) sündmusteenuse ja sellega seotud osateenuste määratlemine ning kirjeldamine;
- 2) teenuse juhtimise struktuuri loomine;
- 3) analüüsi- ja arendustegevused teenuse loomiseks ning juurutamiseks;
- 4) võimalikud muudatused õigusnormides;
- 5) teenuse juhtimine, arendamine, monitoorimine ning jätkusuutlikkuse tagamine.

RIA-l on täna juba Eesti teabevärav olemas ja loodud, mistõttu selles osas uusi ülesandeid ei tule. RIA-le tekib uus ülesanne sündmusteenuste platvormi haldamise näol. RIA-l on juba olemas sündmusteenuste talitus. RIA sündmusteenuste talitus nõustab koostöös MKM-iga sündmusteenuseid loovaid asutusi.

Ebasoovitava riskina võib näha tulevikus asutuste vähest soovi liituda sündmusteenuse platvormiga. Kuivõrd täna on asutusi, kes sündmusteenuste raames koostööd teevad, omajagu, siis ei ole tegemist olulise ebasoovitava mõjuga.

Lähtudes eespool kirjeldatust, ei ole mõju ulatus, sagedus ja ebasoovitava mõju risk oluline.

6.3. Mõju valdkond: majanduslik mõju

Lahendus mõjutab vähesel määral ka majandust läbi selle, et teatud teenused on suunatud ettevõtjale (nt ettevõtja töölaud). Kuivõrd käesolev eelnõu on seotud vaid isikustatud andmetega, mis on suuresti isikuandmed, siis mõjutused on läbi ettevõttega seotud füüsiliste isikute.

Teenuste kokku toomine ühte kohta (nn ühtsesse kontaktpunkti) muudab ka ettevõtjal oma andmete nägemise kiiremaks ja mugavamaks. Selline isikuandmete kokku toomine platvormile ei tõsta ettevõtjate halduskoormust (nii aruandluskoormuse kui ka vastavuskulude tähenduses) ega nõua neilt käitumise muutmist.

Ebasoovitavate mõjudena võib välja tuua, et kõik ettevõtjad ei pruugi alati oma isikuandmete vaatamiseks Eesti teabevärvat kasutada. Kuivõrd teenus on neile mugavaks tehtud, võib eeldada, et selliseid juhtumeid on pigem vähem kui rohkem.

Lähtudes eespool kirjeldatust, ei ole mõju ulatus, sagedus ega ebasoovitava mõju risk oluline.

6.4. Mõju valdkond: mõju e-riigi arengule

Lahendus mõjutab mõningasel määral e-riigi arengut, kuivõrd muudab teenused mugavamaks, kaasavamaks ja tõhusamaks. Eesti teabevärvavas isikustatud teabe kuvamine soodustab innovatsiooni, tuues kokku erinevaid osalisi (nt ettevõtted, valitsus ja kodanikud) ja muutes teabevahetuse nende vahel kiiremaks ja tõhusamaks, tuues isiku vaatest kõik olulise ühte kohta. E-riigi teenuste ja sündmusteenuste integreerimine võib parandada klienditeenindust, pakkudes kiiret ja tõhusat suhtlemist kodanike ja ametnike vahel. Riigiga suhtluse sagedust on vastavalt avalike teenuste tarbimise vajadusele ning pole kvantitatiivselt mõõdetav.

Ebasoovitava mõjuna võib välja tuua ohu, et teatud inimeste seas võib olla vähese või puuduliku andmepõhine sündmusteenuste kasutamise, kuivõrd soovitakse tarbida füüsilisi teenuseid elektrooniliste teenuste asemel.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eesti teabevärava rolli õiguslikult selgemaks reguleerimisega teabevärava sisulised tegevused ei muutu ja seega Eesti teabevärava osas käesolev eelnõu ei too kaasa uusi tegevusi ega ka eeldatavaid kulusid ja tulusid. Jätkatakse samade tegevustega, millega on juba varem tegeletud, kuid õiguslikult võimaldab eelnõu kohane regulatsioon edaspidi täpsustada Eesti teabevärava erinevaid väljundeid. Näiteks täidavad Eesti teabevärava eesmärki täna kehtiva õiguse kohaselt Eesti teabevärava riigiportaal, mobiilirakendus, sündmusteenuste platvorm ja riiklik postkast. Neid on rahastatud ja rahastatakse edasi erinevatest rahastusallikatest (seda nii välisrahastusest kui riigieelarvest).

Sündmusteenuste platvormi arendamiseks ja personalikuludeks on ette nähtud rahastus Euroopa Liidu taaste- ja vastupidavusrahastust (edaspidi RRF), mille eesmärk on toetada investeeringuid ja reforme, mis on hädavajalikud digiülemineku toetamiseks.²⁵ Sündmusteenuste platvormi tehnilise lahenduse ja esimese 10 elusündmusteenuse loomiseks on

²⁵ Riigi Tugiteenuste Keskuse veebileht: <https://rtk.ee/toetusfondid-ja-programmid/taaste-ja-vastupidavusrahastu-rrf> (20.01.23).

RRF-ist ette nähtud 12,27 miljonit eurot. Lisaks on RIA-le RRF-ist ette nähtud sündmusteenuste arenduseks eelduslikult 6 miljonit eurot kuni 2025. aasta lõpuni.

Sündmusteenuste platvormi hoolduse ja jätkuarenduste kulud (ligikaudu 1,4 miljonit aastas) planeeritakse katta riigieelarvest. RIA ja MKM planeerivad riigieelarvesse lisaks ka tööjõu- ja majandamiskulud (ligikaudu 500 000 eurot aastas).

MKM kulude ligikaudne arvestus aastate kaupa:

- 2026: tööjõukulud 104 000 eurot, majandamiskulud 27 000 eurot, investeeringukulud 0 eurot;
- 2027: tööjõukulud 165 000 eurot, majandamiskulud 40 000 eurot, investeeringukulud 0 eurot;
- 2028: tööjõukulud 174 000 eurot, majandamiskulud 40 000 eurot, investeeringukulud 0 eurot.

RIA otseste ja kaudsete kulude ligikaudne arvestus aastate kaupa (sündmusteenuste platvormi ja teabevärava kui sündmusteenuste esitluskihi kulud):

- 2026: tööjõukulud 1 244 982,20 eurot, majandamiskulud 419 517,80 eurot (sh riigipilve kulud), investeeringukulud 1 900 000 eurot;
- 2027: tööjõukulud 1 307 231,31 eurot, majandamiskulud 430 968,69 eurot (sh riigipilve kulud), investeeringukulud 1 900 000 eurot;
- 2028: tööjõukulud 1 369 480,42 eurot, majandamiskulud 462 321,58 eurot (sh riigipilve kulud), investeeringukulud 1 900 000 eurot.

Pärast RRF rahastamise lõppemist aastast 2026 planeeritakse ministeeriumis ja RIAs kasutada sündmusteenuste jätkuarendusteks ning tööjõukuludeks teisi EL-i finantseerimisvõimalusi (nt struktuurifondi vahendid), mis on veel täpsemas analüüsis. Samas pikaajalise plaani rahastusallikana on MKM ja RIA planeerinud sündmusteenuste majandamiskulud ja tööjõukulud katta riigieelarvest, kuivõrd EL finantseerimisvõimalustega ei ole võimalik investeeringuid tähtajatult üleval hoida.

Kokkuleppeliselt on RRFi raha olnud sündmusteenuste käitamiseks (kuni 2026) ja ei saa eeldada, et MKM ja RIA pakuvad tähtajatut rahastust sündmusteenuseid arendatavatele riigimajadele ja muudele koostööpartneritele, mistõttu sündmusteenuste teenuseomanikud peavad teenuste arendusteks ja edaspidiseks ülal hoiuks vajalikud ressursid arvestama enda eelarvesse.

8. Rakendusaktid

Eelnõu laiendab Eesti teabevärava volitusnormi Vabariigi Valitsusele isikustatud teabe kuvamise süsteemi kehtestamiseks. Rakendusakti kavand (lisa 1) on lisatud seletuskirjale.

Isikustatud teabe kuvamise süsteemis olevate teenuste nimekirja kinnitab justiits- ja digiminister oma määrusega. Rakendusakti kavand (lisa 2) on lisatud seletuskirjale.

9. Seaduse jõustumine

Seadus on plaanitud jõustuma suuremas osas 10.02.2025, kuivõrd RRFi vaates on Komisjonile lubatud saavutada sündmusteenuste eesmärk konkreetseks ajaks. Muudatustega kohanemiseks ei ole tarvis anda üleminekuajaga, kuna tehtavad muudatused ei too sihtrühmadele kaasa kohustust oma tegevust ümber korraldada ja liitumine on vabatahtlik. Liitumise konkreetne

ajakava lepitakse kokku MKMiga ja alates 01.01.2025 Justiits- ja Digiministeeriumiga. Arvestades aga, et esimesed sündmusteenused on asutuste vahel kokku lepitud ja vajalikud tegevused on lõpusirgel, mistõttu on vajalik ka esimesel võimalusel õigusmuudatused jõustada.

Riikliku postkastiga seotud sätted tunnistatakse osaliselt kehtetuks alates 24.04.2026, kuna minnakse üle uuel postkasti teenusele. Eraldi üleminekuaga selles osas ei ole vaja, kuivõrd teatud perioodil on mõlemad postkasti teenused saadaval ja 24.04.2026 on viimane tähtaeg oma kirjade üleviimiseks uuele teenusele.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ja rakendusakti kavandi koostamisse on olnud kaasatud Justiitsministeeriumi, Siseministeeriumi ja RIA esindajad.

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ministeeriumitele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks RIA-le, AKI-le, Politsei- ja Piirivalveametile, Sotsiaalkindlustusametile, Kaitseressursside ametile, Tervisekassale, Transpordiametile, Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskusele, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskusele, Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule.

Lisaks saadeti eelnõu ka avalikule kooskõlastamisele.²⁶ Avaliku kooskõlastamise infot levitati ka sündmusteenuste töövormide kaudu.

Märkuste ja ettepanekute kohta on seletus antud seletuskirjale lisatud kooskõlastustabelis (lisa 3).

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile.

Algatab Vabariigi Valitsus

(allkirjastatud digitaalselt)

²⁶ Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi koduleht. Kättesaadav: <https://mkm.ee/uudised/mkm-ootab-tagasisidet-eelnoule-mille-toel-edasi-arendada-sundmusteenuseid>.